
TALABALARGA TIRGAK BO‘LAYOTGAN TYUTORLAR**Avliyoqulov Bekmirza Bektemirovich***Toshkent davlat yuridik universiteti**Ommaviy huquq fakulteti tyutori*

Annotatsiya: Ushbu maqolafa universitetdagi tyutorlarning roli, xususan, ularning mas'uliyati va talabalarning ta'lim va shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'siriga e'tibor qaratadi. Unda tyutorlarning o'quvchilarga qanday yo'l-yo'riq ko'rsatishi, ularni darsdan tashqari mashg'ulotlarga jalb etishi va turli muammolarni hal etishi haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Tyutorning roli, talabalarni qo'llab-quvvatlash, shaxsiy rivojlanish, darsdan tashqari ishlar, oliy ta'lim, universitet yo'riqnomalari, ta'lim sohasidagi islohotlar, qishki ta'til, onlayn tanlovlar,

Аннотация: В данной статье основное внимание уделяется роли университетских преподавателей, особенностям их обязанностей и положительному влиянию на обучение и личностное развитие студентов. В нем рассказывается о том, как тьюторы направляют учеников, вовлекают их во внеклассную деятельность и решают различные проблемы.

Ключевые слова: Ключевые слова: роль тьютора, поддержка студентов, личностное развитие, внеклассная деятельность, высшее образование, университетские рекомендации, образовательные реформы, зимние каникулы, онлайн-соревнования.

Abstract: This article focuses on the role of university tutors, particularly their responsibilities and positive impact on students' learning and personal development. It talks about how tutors guide students, involve them in extracurricular activities and solve various problems.

Keywords: The role of the tutor, student support, personal development, extracurricular activities, higher education, university guidelines, educational reforms, winter break, online competitions.

Har safar yangi o'quv yili boshlanishi bilan ilm olish va yaxshi kelajak yaratish maqsadida uyidan uzoqqa, oliy ta'lim muassasalariga keladigan minglab talabalarning umumiy bo'lgan bir qancha muommolari yuzaga chiqaveradi. Bular uydan uzoqda yashashga ko'nikish, yangi o'quv yiliga tayyorgarlik ko'rish, shaxsiy va tanlagan yo'nalishlari bo'yicha rivojlanish uchun qo'shimcha darslarni olish kabilar bilan birga eng zaruriy va birlamchi ehtiyoj bo'lgan turar joy muommosi dolzarb mavzuga aylanadi. To'g'rida, qulay, issiq va hamyonbop boshpana bo'lmasa qolgan ishlarni qanday bajarish mumkin. Bu holat ayniqsa oliy ta'lim muassasalari eng ko'plagan va har yili o'z bag'riga yuz minglab talabalarni chorlaydigan azim poytaxtimiz, Toshkent shahrida dolzarb muommoga aylanadi. Universitetlarning cheklangan o'ringa ega bo'lgan talabalar turar joylariga tabiiyki barcha ham joylasha

olmaydi. Shundan so‘ng, qarindoshlar, tanishlarnikida vaqtincha turish uchun yuklarini u yoqdan bu yoqqa ko‘tarib yurishlar, yaxshiroq joy topilguniga qadar bekatlarda ko‘rpa-to‘shaklari bilan tunab qolishlar kabi holatlarga to sentabr oyining oxiri va oktabr oyining boshlarigacha guvoh bo‘lamiz.

Bu kabi davomli muomolarning oldini olish maqsadida ta‘lim sohasida qilinayotgan o‘zgarishlarga va islohotlarga nazar tashlar ekanmiz, ulardan naqadar katta ijobiy natijalar ko‘zlanganligini anglash qiyin emas. Ushbu sohaning davlat siyosati darajasida ekanligining isboti o‘laroq O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan 2023-yilga “Insonga e‘tibor va sifatli ta‘lim” yili deb nom berilganligining o‘zi qilinayotgan va qilinishi lozim bo‘lgan ishlarning ahamiyati naqadar katta ekanligini ko‘rsatib turibdi. Xususan, Toshkent davlat yuridik universitetida ham so‘nggi yillarda bu sohada bir qancha amaliy ishlar qilinayotganligini ko‘rishimiz mumkin.

Masalan, Toshkent davlat yuridik universitetida yurtimiz oliy ta‘lim muassasalari orasida birinchilardan bo‘lib tyutorlik instituti joriy etilgan bo‘lib, mana ikki yildirki ushbu institut faoliyati samarali amalga oshirilib kelinmoqda. Universitetda faoliyat yuritayotgan jami 20 ga yaqin tyutorlarning deyarli 70 foizidan oshiqrog‘i magistr darajasiga ega bo‘lib, ular har qanday ilmiy hamda ma‘rifiy masalalarda talabalarga ko‘mak berib kelmoqdalar. Toshkent davlat yuridik universitetining “Toshkent davlat yuridik universitetida tyutorlik faoliyatini tashkil etish tartibi to‘g‘risida”gi Nizomda keltirilganidek, “**Tyutor** – bu universitetda faoliyat yuritadigan yuksak axloqiy fazilatlarga ega bo‘lgan xodim bo‘lib, o‘ziga birlashtirilgan guruh talabalarining ta‘lim olishlarida, shuningdek darsdan bo‘sh vaqtlarini mazmunli tashkil etishlarida ko‘maklashadi, ularni Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash, beshta muhim tashabbus doirasida tashkil etilgan to‘garak va klublarga jalb etish, ta‘lim olish jarayonida yuzaga keladigan barcha masala va muammolarni o‘rnatilgan tartibda bartaraf etishga qaratilgan faoliyatni olib boradi”.

Tyutor sifatida men ham o‘zimga yuklatilgan vazifalarni vijdonan bajarishga harakat qilib, talabalarining shaxsiy rivojlanishini yo‘naltirib, ularning universitet, respublika hamda xalqaro tanlovlardagi munosib ishtiroki borasidagi faoliyatiga ko‘maklashib, shuningdek, ularni kasbga yo‘naltirish borasida ham o‘zinning qo‘llab-quvvatlashlarim bilan yordam berib kelmoqdaman. Toshkent davlat yuridik universiteti tyutori sifatida o‘z faoliyatim haqida to‘xtaladigan bo‘lsam, ushbu institut bugungi kunda bir qancha yo‘nalishlar bo‘yicha samarali natijalarga erishayotganligini ko‘rishimiz mumkin bo‘ladi:

Xususan, 2023-yilning yanvar oyida mamlakatimiz barcha hududlarida qish qattiq kelib, anomal sovuqdan xalqimiz aziyat chekdi. Ayniqsa, oliy ta‘lim muassasalari eng ko‘p bo‘lgan Toshkent shahrida talabalar bundan aziyat chekish ehtimoli yuqoriligi sababli hukumat va ta‘lim muassasalari raxbariyatlari bir qancha choralarni ko‘rdi. Oliy ta‘lim vazirligi tomonidan talabalari o‘z uylarida qolishlari uchun qishki ta‘til muddatini uzaytirilgan bo‘lsa, universitetlar tomonidan onlayn fan

olimpiadalari va tanlovlar muntazam ravishda o'tkazib borildi. Bundan tashqari Toshkent davlat yuridik universiteti tyutorlari tomonidan talabalarning xavfsizligi va ularning sog'-salomat bo'lishlarini ta'minlash maqsadida o'qishdan bo'sh vaqtlarida ishlayotganligi va qo'shimcha darslarda o'qiyotganligi sababli Toshkent shahrida qolgan talabalarining holidan muntazam ravishda xabardor bo'lib turildi.

Bundan tashqari, ma'naviy-ma'rifiy va axloqiy-tarbiya sohasida ham tyutorlar o'zlariga birlashtirilgan har bir talaba bilan tizimli ishlash amaliyoti yo'lga qo'yilgan bo'lib, talabalarning universitetdagi yurish-turishlari, ularning universitet ijtimoiy hayotidagi ishtiroki, ya'ni turli fan to'garaklari va klublarga a'zolik darajalarini oshirishga, fanlardan o'zlashtirish ko'rsatkichlarini yaxshilashga qaratilgan samarali ishlarni tashkillashtirmoqda. Xususan, shaxsan menga birlashtirilgan Ommaviy huquq fakulteti 3-kurs jami 325 nafar talabalarning mazkur o'quv yilida o'qishdan bo'sh vaqtlarini samarali tashkil etishga qaratilgan sport va turli intellektual yo'nalishlarda 18 ta klubga 176 nafar hamda 5 ta sport to'garagiga 53 nafar talaba a'zo qilingan bo'lib, ular faoliyati samarali yo'lga qo'yilgan. Ushbu yo'nalishda tyutorlar nafaqat talabalarning ijtimoiy faolliklarini oshirishga ko'maklashadilar, qolaversa universitetda talabalar tomonidan Ichki tartib-qoidalar va Odob-axloq kodeksiga og'ishmay amal qilishlarini, universitet hududida professor-o'qituvchilar hamda talabalar bilan do'stona munosabatda bo'lishlarini ham ta'minlashda eng asosiy rolni o'ynashmoqda. Ushbu maqsadlarni amalga oshirishda, qolaversa, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan barcha sohalaridagi islohotlar, xorijda ro'y berayotgan voqealar hamda boshqa zarur axborotlar bilan tezkor va muntazam ravishda xabardor etib borish maqsadida men ham talabalarimga haftada bir marotaba "Tyutorlik soatlari" mashg'ulotlari o'tkazib boraman. Bugungi kunda mazkur tyutorlik soatlari 45 dan ortiq bo'lib, ularda talabalar bilan davra suhbatlari tashkil qilinib, yurtimizda va jahonda yuz berayotgan o'zgarishlar va amalga oshirilayotgan islohotlar to'g'risida suhbatlashilmoqda.

O'quv jarayoni sohada Toshkent davlat yuridik universitetida ajoyib tizim yo'lga qo'yilgan bo'lib, ushbu tizim mutlaqo elektron tarzda olib boriladi. Xususan, talabalarning darslardagi davomatini nazorat qilish "Elektron universitet platformasi: digital.tsul.uz" orqali elektron tarzda olib borilib, bunda talabaning kunlik darslarda ishtirok etish holatlari onlayn tarzda fakultet tyutorlari tomonidan nazorat qilib boriladi. Bundan tashqari o'zlashtirishda qiynalayotgan yoki oilaviy muommolar sabab darslarni qoldirayotgan talabalar bilan yakka tarzda shug'ullanib, ularning ota-onalari bilan hamkorlikda ishlarni amalga oshirib kelmoqda. Ushbu sohada tyutorlar o'zlariga birlashtirilgan har bir iqtidorli talaba bilan individual tarzda shug'ullanib, ularga turli xil tanlov va konferensiyalar uchun ilmiy maqolalar tayyorlashda maslahat hamda ularni nashr etishga ko'mak berib kelmoqda. Bundan tashqari talabalarning xalqaro grantlar va loyihalarda qatnashishlariga ko'mak berib va rag'batlantirib kelinmoqdaki, ushbu harakatlar natijasida ko'plab talabalar ushbu sohada muvaffaqiyatga erishmoqdalar. Xususan, bir nafar talabam *Navoiy nomli*

davlat stipendiyasi sohibi bo'lganligining o'zi ham ushbu sohada amalga oshirayotgan ishlarning samarasi nechog'lik ekanligidan dalolat beradi.

Xulosa o'rnida shuni aytib o'tish lozimki, bugungi zamonaviy oliy ta'limni, talabalar bilan ishlash va ularning muommolarini universitet rahbariyatiga olib chiqish hamda hal qilishda tyutorlik instituti katta ahamiyatga ega bo'lib bormoqda. Zero, rivojlangan davlatlarning oliy ta'lim muassasalari va top reytinglarga kiruvchi ko'plab universitetlarda bu tizim allaqachon yo'lga qo'yilgan bo'lib, universitetdagi jarayonlarni tizimlashtirish va samarali bo'lishini ta'minlab kelmoqda desak xato bo'lmaydi. Xususan, talabalarning ijtimoiy va darsdan tashqari o'quv masalalari bilan ularga dars beruvchi professor-o'qituvchilarning o'rniga, xuddi shu darajadagi maxsus pedagog xodimning jalb qilinishi albatta ta'lim sifatini yuqori darajada saqlab qolishga va yanada rivojlanishiga yordam beradi. Nega deganda, talabalarga dars o'tuvchi professor-o'qituvchi ham talaba bilan darsdan tashqari masalalar bilan shug'ullanishi, ularni nazorat qilishga ketadigan vaqtini darsga tayyorgarlik qilishga, o'z ustida ishlashga va ilm-fanda yangilik qilishga sarflashi yanada foydali bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. <https://kun.uz/uz/news/2021/11/03/ozbekistonda-yoshlar-jinoyatchiligi-kolami-ortyapti-sabablar-haqida-tahliliy-suhbat>.
2. <https://lex.uz/uz/>
3. <https://edu.mininnovation.uz/>